

**3. Ôn tập các biện pháp tu từ: chơi chữ, điệp ngữ, nói quá, nói giảm
- nói tránh, liệt kê**

a. Trắc nghiệm

Câu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
ĐA	D	D	B	B	D	A	A	D	B	C

b. Tự luận

Câu 1:

a. “Nếu không có tiền nộp sưu cho ông bây giờ, thì ông sẽ **đỡ cả nhà mày đi...**”

– Phóng đại: nhấn mạnh mức đe dọa khủng khiếp.

b. “Tôi quý chúng có lẽ **còn hơn những ngón tay tôi.**”

– Phóng đại: so sánh yêu sách hơn cả chính ngón tay mình, để khẳng định sách rất quý.

c. “Thương em chẳng biết đề đâu

Đề quán quán đổ, đề cầu cầu xiêu.”

– Phóng đại: tình yêu “đổ” cả quán, “xiêu” cả cầu, để diễn tả tình yêu da diết đến mức vạn vật như dao động.

d. “Độc ác thay, trúc Nam Sơn **không ghi hết tội,**

Dơ bẩn thay, nước Đông Hải **không rửa sạch mùi!**”

– Phóng đại: trúc, biển cũng không “ghi” hay “rửa” hết, để tố cáo tội ác ghê gớm không thể tẩy rửa.

e. “Lỗ mũi **mười tám gánh lông,**...” “...ngáy **o o...**”

– Phóng đại: lông mũi nhiều đến “mười tám gánh”, tiếng ngáy như “o o” vang rền, để khắc họa hài hước, chứa đựng hàm ý châm biếm sâu xa, chế giễu những nét xấu xa, vô duyên, vô ý vô tứ của người phụ nữ.

f. “Lệ rơi **thấm đá,** tơ **chia rẽ** mảnh.”

– Phóng đại: nước mắt nhiều đến mức “thấm đá” và xé rách tơ mảnh, để diễn tả nỗi đau khôn cùng.

g. “Vươn vai, **lớn bổng dậy nghìn cân**.”

– Phóng đại: lớn nhanh đến nghìn cân, để ca ngợi sức trẻ phi thường của Thánh Gióng.

h. “Sao cô **mức ánh trăng vàng** đổ đi...”

– Phóng đại: “mức trăng” là cách nói cao siêu, để nhấn mạnh vẻ đẹp diệu kỳ của cảnh đêm, ánh trăng soi xuống mặt nước, cô gái tát nước mà như mức cả ánh trăng vàng.

Câu 2:

- Thuận vợ thuận chồng tái biến Đông cũng cạn.
- Ăn thùng uống vại.
- Đen như cột nhà cháy.
- Vất cổ chày ra nước.
- Run như cày sậy.
- Lớn nhanh như thổi.

Câu 3:

Bài ca dao trên sử dụng **phép chơi chữ**, dựa vào từ “lợi” mang hai nghĩa:

- “lợi” = được lợi, có ích (có chồng lợi chăng? = có được lợi không?)
- “lợi” trong “lợi răng” (lợi ở trong miệng)

Cái hay của biện pháp chơi chữ này

- **Hài hước, dí dỏm:** Cảm giác trở trêu được khuếch đại khi hai nghĩa trái ngược của “lợi” đan xen, khiến người nghe vừa phải bật cười vừa cảm nhận được sự mỉa mai.

- **Cô đọng, dễ nhớ:** Chỉ với một câu song hành ngắn gọn, ca dao đã gói gọn trọn vẹn câu chuyện: đi xem bói để tìm lợi, cuối cùng “lợi” ấy phải đánh đổi bằng mất răng.

- **Sâu sắc, châm biếm:** Qua đó, ca dao ngầm nhắc đời rằng lợi ích thường đi kèm cái giá phải trả, và cảnh tỉnh người ta đừng “tham thì thâm.”

Câu 4. Xác định biện pháp chơi chữ trong từng ví dụ

a. Biện pháp tu từ: chơi chữ điệp âm

- **Cái hay:** Mỗi khổ lại khéo nối âm cuối của câu trước làm âm đầu của câu sau, tạo cảm giác vừa nhịp nhàng, vừa dễ nhớ, đồng thời gọi lên cả đàn chim muông đa dạng chỉ bằng vài tiếng láy.

b. Biện pháp tu từ: chơi chữ gần âm.

- **Cái hay:** Vừa khuyên người tài đức phải song hành, vừa mượn vần “tài – tai” để nhắc rằng tài năng nếu không sáng suốt sẽ thành tai họa.

c. Biện pháp tu từ: chơi chữ nói lái.

- **Cái hay:** Chỉ cần hoán đổi một âm đầu (c–k) là lời thơ vừa châm biếm người vô công rồi nghề, vừa được chơi chữ dí dỏm, khiến câu thơ thêm duyên.

d. Biện pháp tu từ: chơi chữ nói lái.

- **Cái hay:** tạo ra từ/cụm từ mới có âm điệu tương tự nhưng nghĩa hoàn toàn khác, tạo ra sự bất ngờ thú vị.

Câu 5:

a. “trả xác cho đời”

- Nói thay cho “chết” và nhấn mạnh ý thân xác trở lại với cõi đời, như một vòng tuần hoàn.
- Ngoài ra, câu còn có “được trở về cõi Phật” để diễn tả việc linh hồn siêu thoát sau khi qua đời.

b. “tắc thở”

- Cách nói mô tả hành động cuối cùng của sự sống (không còn thở được), thay cho việc nói thẳng “chết”.

c. “thôi rồi Lượm ơi”

- “Thôi rồi” được dùng như lời than vãn, báo hiệu việc không thể cứu vãn, tương đương “chết mất rồi”.

d. “mất”

– Dùng dưới dạng “người chồng mất” để thay thế trực tiếp cho “chồng đã chết”, đồng thời tạo giọng văn trang nghiêm, nhẹ nhàng hơn.

Câu 6:

- a. Giọng hát của cậu còn có thể trau chuốt thêm.
- b. Món ăn của bạn chỉ cần chút gia vị cho đậm đà hơn.
- c. Đạo này bạn trông rất đầy đủ, đầy sức sống.
- d. Bạn đáng người nhỏ nhắn, chỉ cần thêm một chiếc ghế là với được.
- e. Tranh của cậu có nét rất riêng, chỉ cần chỉnh sửa nhẹ là ổn.

Câu 7.

a. **Điệp ngữ:** “Việt Nam!” (lặp ba lần)

- **Tác dụng:** khơi dậy tình yêu và niềm tự hào dân tộc, khiến tiếng gọi trở nên tha thiết, dồn nén cảm xúc.

b. **Điệp ngữ:** “đây là của chúng ta” (lặp hai lần)

- **Tác dụng:** khẳng định quyền sở hữu chung của nhân dân đối với thiên nhiên, tạo cảm giác đoàn kết, gắn bó.

c. **Điệp ngữ:** “Nhớ” (đầu dòng 2 và 4)

- **Tác dụng:** nhấn mạnh nỗi niềm nhớ nhung, tình cảm khắc khoải với người thiếu nữ trong không gian mùa xuân.

d. **Điệp ngữ:** “Mồ hôi mà đổ xuống...” (đầu mỗi khổ)

- **Tác dụng:** làm nổi bật công lao lao động cần cù của người nông dân, nối mạch ý từ công sức đến thành quả lao động.

Câu 8:

a. **Liệt kê:** bốn mốc thời gian – bốn sự kiện tàn khốc liên tiếp

- **Tác dụng:**

- Nhấn mạnh **tính chất liên tục**, không ngừng của chiến thắng.
- Khắc họa **hào khí dân tộc**: kẻ thù bị đánh bại dứt điểm; anh hùng kẻ sĩ sẵn sàng hy sinh đến cùng.

b. **Liệt kê:** hàng loạt đồ vật được bày trên khay, trong tráp: yến đường phèn, trầu cau, ống thuốc, đồng hồ, dao, ống vôi, ngóaly tai, vôi thuốc, quân bút, tấm bông...

- **Tác dụng:** Khắc họa **sự giàu có, xa hoa**, phô diễn địa vị của tên tham quan.

c. Liệt kê: nhiều loài chim (chích bông, vành khuyên, bạc má, chào mào, vàng anh...) và hành động của chúng.

- **Tác dụng:**

- Tạo nên **bức tranh sinh động, muôn màu âm thanh**, diễn tả sự phong phú, tươi vui của thiên nhiên nông thôn.
- Liên kết các hình ảnh, âm thanh thành chuỗi chuyển động liên tục, khiến người đọc cảm nhận được **sự sống động và nhịp điệu tự nhiên**.
- Gọi lên cảm giác **hòa mình** vào cảnh vật, làm nổi bật niềm yêu thiên nhiên của tác giả.

d. Liệt kê: năm hình ảnh thơ mộng về ong bướm, hoa cỏ, lá, tiếng hót, ánh sáng – những biểu tượng của tình yêu và mùa xuân.

- **Tác dụng:**

- Khơi dậy **sắc màu, hương vị, âm thanh** của tình yêu và mùa xuân tràn đầy.
- Tạo nên **nhịp điệu dồn dập**, cảm xúc dâng trào với từ “này đây...” mở ra một phép màu thiên nhiên.
- Diễn tả sự **dạt dào, cuồng nhiệt** trong lòng người yêu mùa xuân, yêu cuộc sống, đậm chất lãng mạn hiện đại.